

TOBB

Bilgi Hizmetleri Dairesi

Avrupa Birliğinde Bilgi Toplumuna Geçiş Çalışmaları

Hazırlayan

Seda AKÇAM

Haziran, 2006

İçindekiler

Başlıklar	Sayfa
1. Giriş	1
2. AB’de Bilgi Toplumu Süreci : Lizbon Stratejisi ve e-Avrupa Süreci	3
3. Lizbon Stratejisinin 2005 Değerlendirilmesi	10
4. “i2010 – İstihdam ve Büyüme için Avrupa Bilgi Toplumu” Girişimi	12
5. AB’deki Gelişmelere Paralel Türkiye’de Bilgi Toplumu Süreci	13
6. AB’de Bilgi Toplumu İlişkin Programlar ve Yapılar	16
6.1. AB 7’nci Çerçeve Programı (7ÇP)	16
6.2. Rekabetçilik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı (CIP)	21
6.3. Kurumsal Yapılar	23
7. AB Müzakere Sürecinde Bilgi Toplumu İlişkin Direktifler	28
8. Sonuç ve Değerlendirme	29

1. GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi 1980'lerden sonra büyük hız kazanmıştır. Bunun sonucunda, hızlı gelişen teknolojinin ekonomik, sosyal ve kültürel sahadaki yansımaları yeni bir toplumsal yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Teknolojik gelişmeler küreselleşmeyi doğurarak rekabeti artırmış, ürün ve hizmetler için sınırların belirsizleşmesi sonucunu doğurmuştur. Küreselleşme olarak ifade edilen bu yeni yönelimde, yoğunlaşan rekabet ortamında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sürekli ucuzlaması sermayenin farklı biçimlerde olmasını sağlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin merkezde yer aldığı bu köklü dönüşüm süreci ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yaşamı derinden etkilemektedir.

Avrupa Birliği'ni Bilgi Toplumu Stratejisi Hazırlamaya İten Nedenler

Bazı sosyal bilimciler, 1960'larda ileri düzeyde endüstrileşmiş ABD, Japonya ve Batı Avrupa toplumlarında belirgin değişimler olduğunu gözlemlemişlerdir. Ancak ortaya çıkan değişimleri ve endüstri toplumundan birçok yönden farklılıklar gösteren bu yeni yapıyı endüstri toplumu teorileriyle açıklayamamışlardır. Endüstri toplumu kavramının yerine 1960'lı yıllardan itibaren çok sayıda yeni kavram ortaya atılmıştır. Bunlar arasında Alvin Toffler'in "Üçüncü Dalga"sı, Daniel Bell'in "Endüstri-Ötesi Toplum"u, Masuda ve Peter F. Drucker'ın "Bilgi Toplumu" kavramları en fazla dikkat çekenleri olmuştur.

Günümüzde, OECD, Dünya Bankası, IMF gibi uluslararası kuruluşlar ile toplumun diğer kesimlerinde "Bilgi Toplumu" kavramı artık benimsenmiş görünmektedir. Ülkemizde de hâlihazırda DPT Müsteşarlığı tarafından yürütülen çalışmalarda, "Bilgi Toplumu" kavramının gereklerine uygun politikalar ile stratejilerin geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak görevlendirilen birimin adının da "Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı" olarak belirlenmiştir.

AB, ABD ve Japonya arasında bilgi ekonomisine dönüşüm stratejilerinde görülen temel farklılıklar; AB'nin yenilikçiliği, ABD'nin yazılım tabanlı bilgi ve iletişim teknolojilerini ve Japonya'nın ise bu ikisi arasında ama yenilikçilik ve donanıma dayalı bilgi ve iletişim teknolojilerini ön plana çıkartmasıdır.

Avrupa Birliğinde, ABD ile olan aradaki farkın kapatılmasına yönelik 1990'ların sonundan itibaren çeşitli girişimler başlatılmıştır. Bu girişimlerden en somut olanı 1998 yılında çalışmalarını başlatan ve 1999 yılında Helsinki zirvesinde AB Komisyonuna sunulan e-Avrupa girişimidir. Komisyon tarafından bu girişim değerlendirilerek daha üst bir strateji altında yer almasına karar verilmiştir. AB'nin ekonomik sahada 10 yıllık bir dönem için gelecek vizyonunu ortaya koyan bu üst strateji "Lizbon Stratejisi" olarak adlandırılmıştır. Konuya ilişkin detaylı bilgi ileriki bölümlerde sunulmuştur.

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BİLGİ TOPLUMU: LİZBON STRATEJİSİ ve E-AVRUPA SÜRECİ

Avrupa Konseyinin 10–11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de düzenlenen toplantısında, Avrupa'nın yeni ekonominin sağladığı fırsatlardan en iyi şekilde istifade edebilmesi için, Avrupa Komisyonunca başlatılan ve Avrupa'yı herkes için gerçek bilgi toplumuna dönüştürmeyi hedefleyen e-Avrupa Girişimi kabul edilmiştir. E-Avrupa Girişiminin 10 temel amacı aşağıda verilmiştir.

- 1) Avrupa'daki genç nüfusun sayısal çağa hazırlanması,
- 2) Ucuz internet erişimi,
- 3) E-ticaretin hızlandırılması,
- 4) Araştırmacılar ve öğrenciler için hızlı internet,
- 5) Güvenli elektronik erişim için akıllı kartlar,
- 6) Yüksek teknoloji üreten/kullanan KOBİ'ler için risk sermayesi,
- 7) Özürlüler için e-Katılım,
- 8) Çevrimiçi sağlık hizmetleri,
- 9) Akıllı ulaşım,
- 10) Çevrimiçi devlet hizmetleri

olarak belirlenmiştir.

Bu toplantı sırasında Avrupa Komisyonu, Konseyle işbirliği içerisinde bir e-Avrupa Eylem Planı hazırlığına girişmek, Mart 2000'de Lizbon'da düzenlenecek Konsey Toplantısı'na bir ilerleme raporu sunmak ve Haziran 2000'de eylem planı hazırlıklarını bitirmekle görevlendirilmiştir.

Bir sonraki Konsey toplantısı 23–24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon'da gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı sırasında, Helsinki'de öngörüldüğü gibi, Komisyon tarafından konseye bir ilerleme raporu sunulmuştur. Aynı toplantı sırasında ayrıca, e-Avrupa Girişimini destekleyen ve Avrupa'nın gelecek 10 yılda “daha çok ve daha iyi istihdam ve kapsamlı bir sosyal uyum aracılığıyla sürdürülebilir ekonomik büyüme becerisine sahip, dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi” haline dönüşmesi vizyonu ile Lizbon Stratejisi ortaya konmuştur. AB'nin bilgi toplumu stratejisinin “Lizbon Stratejisi” olarak anılmasının nedeni dönem başkanı Portekiz'in

olmasının yanı sıra Lizbon'un konum olarak AB'nin ABD'ye en yakın başkenti olması gösterilmektedir.

Lizbon stratejisinin genel çerçevesi:

- Bilgi toplumu ve ARGE için daha iyi politikaların yanı sıra, rekabet gücünü arttırmak ve yenilikçiliği geliştirmek için yapısal reform sürecini hızlandırarak bilgiye dayalı bir ekonomiye geçişi hazırlamak;
- Avrupa sosyal modelini modernleştirmek, insan kaynaklarına yatırım yapmak ve toplumsal dışlanmaya karşı mücadele etmek;
- Uygun bir makroekonomik politika bileşimi uygulayarak sağlıklı bir ekonomik görünüm ve olumlu büyüme perspektiflerini sürdürmek;

olarak çizilmiştir.

11–12 Mayıs 2000 tarihlerinde Varşova'da yapılan Avrupa Bakanlar Konferansı'nda, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri, 15 AB üyesi ülkenin e-Avrupa ile ortaya koyduğu girişimin bir parçası olma konusunda uzlaşmışlardır. Bunun yanında AB'nin politik kararlılığına destek olarak, belirtilen hedefe ulaşmayı denemek ve bundan yararlanılacak zemini genişletmek amacıyla, aday ülkeler olarak kendileri için "e-Avrupa benzeri bir Eylem Planı"nı hazırlamaya karar vermişlerdir. Hazırlanan Eylem Planı Haziran 2001'de Göteburg'da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında kabul edilmiştir. E-Avrupa+ adı verilen bu girişim, e-Avrupa'nın öncelikli amaçlarını ve hedeflerini yansıtmakta ve aday ülkelerin özel durumlarına yönelik 57 adet eylem içermektedir. E-Avrupa gibi, e-Avrupa+ Eylem Planı da, aday ülkelerin ekonomilerinin yenilenmesini, modernizasyonunu, kurumsallıkları ve genel rekabet güçlerini geliştirmeyi amaçlamakta, bu yönde eylemler sunmaktadır. Bu eylemler,

- a) Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması,
- b) Herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması,
- c) Bilgi toplumu ile ilgili müktesebata uyumlandırılması ve uygulanması başlıklarında toplanmıştır.

23–24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon'da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında, 15 AB'ne üye ülkenin hükümet ve devlet başkanları, Avrupa'nın gelecek on yılda "dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi" haline gelmesi hedefini

koymuşlardır. Bu hedef, Avrupa'nın bir an önce bilgi tabanlı ekonominin, özellikle de İnternetin sağladığı fırsatlardan sonuna dek yararlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu hedefi gerçekleştirmek için devlet ve hükümet başkanları, Avrupa Konseyini ve Komisyonunu "e-Avrupa Girişimi ve Lizbon Stratejisiyle uyumlu ve kapsamlı bir eylem planını, ulusal girişimleri göz önüne alarak en üst düzeyde koordinasyon içinde hazırlamakla görevlendirmiştir. Komisyon, e-Avrupa'nın ilk aşaması olan e-Avrupa 2002 Eylem Planının taslağını 24 Mayıs 2000 tarihinde tamamlamıştır. Taslak, üye ülkeler tarafından tartışılmış ve 19–20 Haziran 2002'de Feira'da düzenlenen Konsey toplantısında 64 hedeften oluşan ve 2002 sonuna kadar tamamlanması öngörülen e-Avrupa 2002 Eylem Planı kabul edilmiştir.

E-Avrupa 2002 Eylem Planının temel başlıkları ve her başlıkta yer alan eylem sayıları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli İnternet
 - 1) Daha ucuz ve daha hızlı İnternet erişimi
 - 2) Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı İnternet
 - 3) Güvenli ağlar ve akıllı kartlar
- İnsan kaynağına yatırım
 - 1) Avrupa gençliğinin sayısal çağa hazırlanması
 - 2) Bilgi tabanlı ekonomide iş gücü
 - 3) Bilgi tabanlı ekonomiye herkesin katılımı
- İnternet kullanımının teşvik edilmesi
 - 1) E-Ticaretin hızlandırılması
 - 2) Elektronik devlet: Kamu hizmetlerine elektronik erişim
 - 3) Çevrimiçi sağlık
 - 4) Küresel ağlar için Avrupa sayısal içeriği
 - 5) Akıllı ulaşım sistemleri

Bu eylem planının amacı, Lizbon'da belirlenen hedeflere ulaşılmasını sağlamak için gerekli eylemleri tanımlamaktır. Plan, e-Avrupa Girişiminde tanımlanan 10 temel amacın, Lizbon Kararları ile Avrupa Parlamentosu ve üye ülkelerden gelen görüşler ışığında revize edilmesiyle ortaya çıkmıştır.

E-Avrupa 2002 Eylem Planı, Haziran 2002'de Eylem Planında yer alan hedeflerin çok büyük bir kısmının başarıyla gerçekleştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu kapsamda; Avrupa Birliğine üye ülkelerde ticari kuruluşlar ile okulların büyük kısmı İnternet erişimine kavuşmuş, İnternet erişimine sahip hane halkı sayısı üç katına çıkarılmıştır. Buna karşın İnternet kullanımı, erişim kadar hızlı bir gelişme

gösterememiştir. Bu nedenle yeni politikalar, İnternet kullanımının yüksek kaliteli alt yapı, çekici servisler ve uygulamalar ile kurumsal yapıların değiştirilmesiyle arttırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu politikaların sonucu olarak e-Avrupa 2005 Girişimi ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmelerin sonucunda, Avrupa Konseyi Mart 2002'de Barcelona'da düzenlenen toplantısında, "Genişbant erişimin ve kullanımın 2005 yılına kadar Birlik bünyesinde yaygınlaştırılması, İnternet Protokolü IPv6'nın geliştirilmesi, ağ ve bilgi güvenliği, e-Devlet, e-Eğitim, e-Sağlık ve e-İş" konularına odaklanmış yeni bir eylem planının hazırlamasını kararlaştırmıştır.

Haziran 2002'de, Avrupa Konseyi'nin Sevilla toplantısında 2005 yılında tamamlanması öngörülen e-Avrupa 2005 Eylem Planı kabul edilmiştir.

E-Avrupa 2005 Eylem Planının temel hedefleri şunlardır:

- 1) E-Devlet, e-Eğitim ve e-Sağlık başta olmak üzere modern çevrimiçi hizmetlerin sunumu
- 2) Dinamik e-İş ortamının yaratılması
- 3) Rekabetçi fiyatlarla yaygın geniş bant erişimi
- 4) Güvenli bilgi alt yapısı

Bu hedefler çerçevesinde, bir yandan talep kısmında kamu hizmetleri ve e-İş'i de içerecek şekilde, uygulamalar diğer taraftan arz kısmında bu çalışmaların sunulacağı güvenli geniş bant iletişim alt yapısının geliştirmesi amaçlanmaktadır. Lizbon Stratejisi sadece üretkenlik ve büyümeyi değil istihdam ve sosyal uyumu da içermektedir. Bu bağlamda; e-Avrupa 2005, katılımcılığın geliştirilmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanmasını hedefleyerek insan kaynağına odaklanan bir yaklaşım benimsemektedir. Bu yüzden, hizmetlerin farklı kanallardan sunumu bu yaklaşımın başarılmasında önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, e-Avrupa 2002'de İnternet bağlantısının artırılması hedefi ortaya konurken, e-Avrupa 2005'te bu altyapının ekonomik aktivitelere dönüşümü hedeflenmektedir. Bu nedenle katma değer yaratabilecek kamu politikaları ve iş hayatı için uygun ortam yaratılmasına özel bir önem verilmektedir.

E-Avrupa+'nın başarıyla tamamlanmasıyla, 2004 yılı Mayıs ayında üye olan on ülkenin katılımının yanı sıra, Türkiye, Romanya ve Bulgaristan da e-Avrupa 2005'e gözlemci statüsünde taraf olmuşlardır. Yapılan çalışmalar sonucunda, Mayıs 2004'de güncellenmiş Eylem Planı yayımlanmıştır. Güncel Eylem Planında önceki eylemlerle uyumlu 15 tane yeni eyleme yer verilmiştir. Yeni eylemler, planın yapısını ve dengesini bozacak nitelikte olmamakla birlikte, e-Avrupa Girişiminin öngördüğü hedeflere ulaşılması ve ilerlemelerin hızlandırılması amacıyla eski eylemlerin tamamlayıcısı olarak tanımlanmıştır. E-Avrupa 2005'in uygulanmasına ilişkin AB Konsey Kararının yayınlanmasının ardından başkanlığını AB Komisyonunun (Bilgi Toplumu ve Medya Genel Müdürlüğü) yaptığı ve üye ülkeler, geçiş sürecindeki ve aday ülkeler ile tüketici grupları ve özel sektör temsilcilerinden oluşan "e-Avrupa Yönlendirme Komitesi" kurulmuştur. Bu komitenin ismi daha sonradan "Danışma Grubu" olarak değiştirilmiş ve bu gruba AB'nin bir programı olan MODINIS'ten finansman sağlanmıştır.

1990'lardan sonra küreselleşen ve farklı bir yapıya dönüşen yeni ekonomi sistemini karakterize eden en önemli kavram belki de "Rekabet Gücü"dür. Avrupa Birliği, işletmelerin rekabet gücünü etkileyen faktörleri 8 ana başlık altında belirlemiştir.

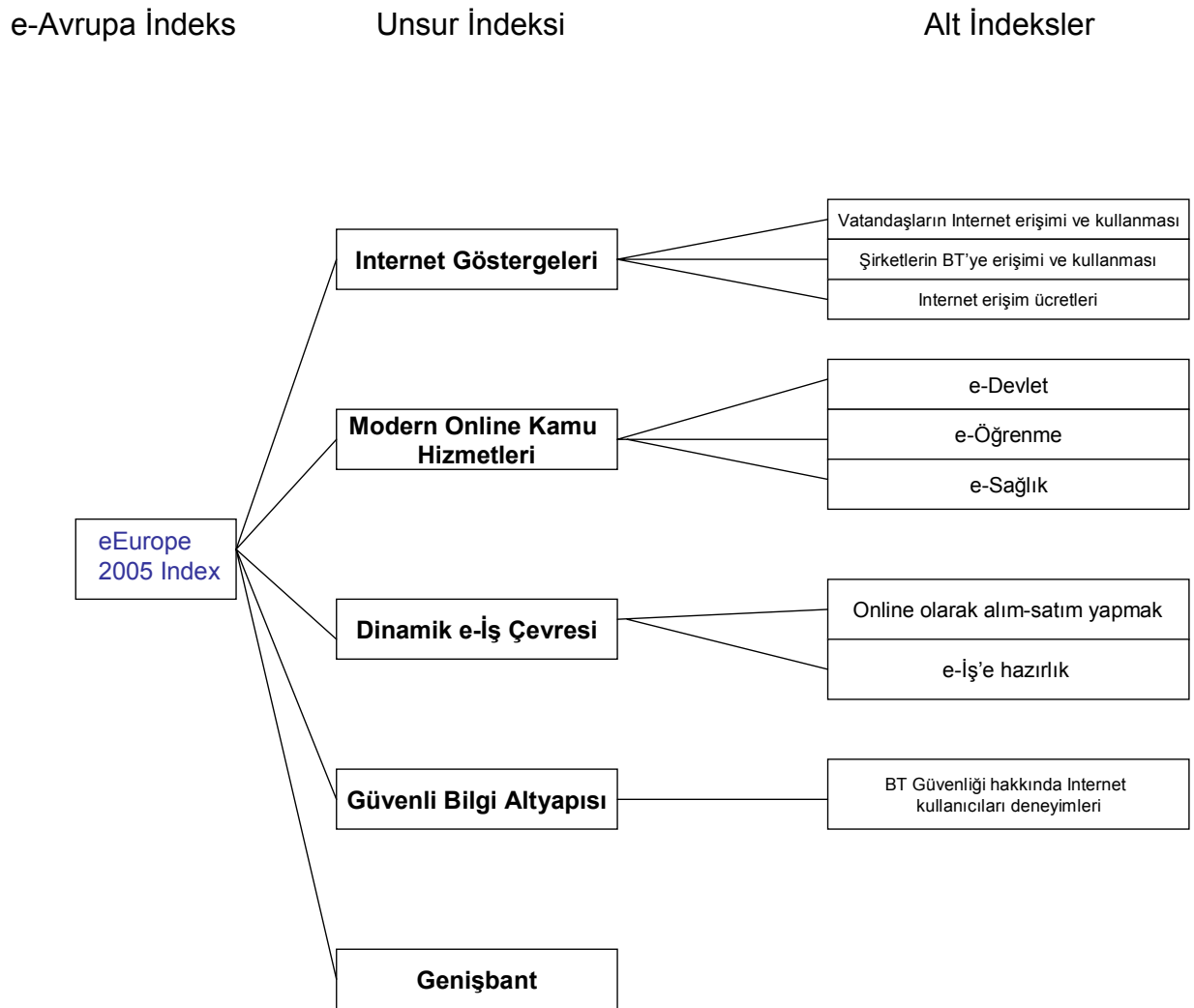
Bunlar sırasıyla;

- 1) Finans kaynaklarına erişim
- 2) Düzenleyici ve idari çevre
- 3) Açık ve iyi işleyen bir piyasa mekanizması
- 4) Girişimcilik
- 5) İnsan kaynakları
- 6) Yenilikçilik ve bilimsel bilginin difüzyonu, ar-ge
- 7) Bilgi ve iletişim teknolojileri
- 8) Sürdürülebilir kalkınmadır.¹

¹ Avrupa Komisyonu, *A pocketbook of enterprise policy indicators 2003 edition: How member states and candidate countries rank in the 2003 enterprise policy scoreboard*, Avrupa Komisyonu, 2004, <http://europa.eu.int>

Tüm bu alanlara yönelik AB seviyesinde çeşitli kurumsal yapılar altında Lizbon stratejisini destekleyecek şekilde programlar açılmış, finansman kaynakları oluşturularak girişimcilerin ve işletmelerin kullanımına sunulmuştur. AB için Lizbon stratejisinde 2010 yılı itibarıyla “*dünyadaki en rekabetçi*” ekonomi olmak ulaşılması arzulanan en büyük hedef olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 1: e-Avrupa 2005’e ilişkin Endeksler²

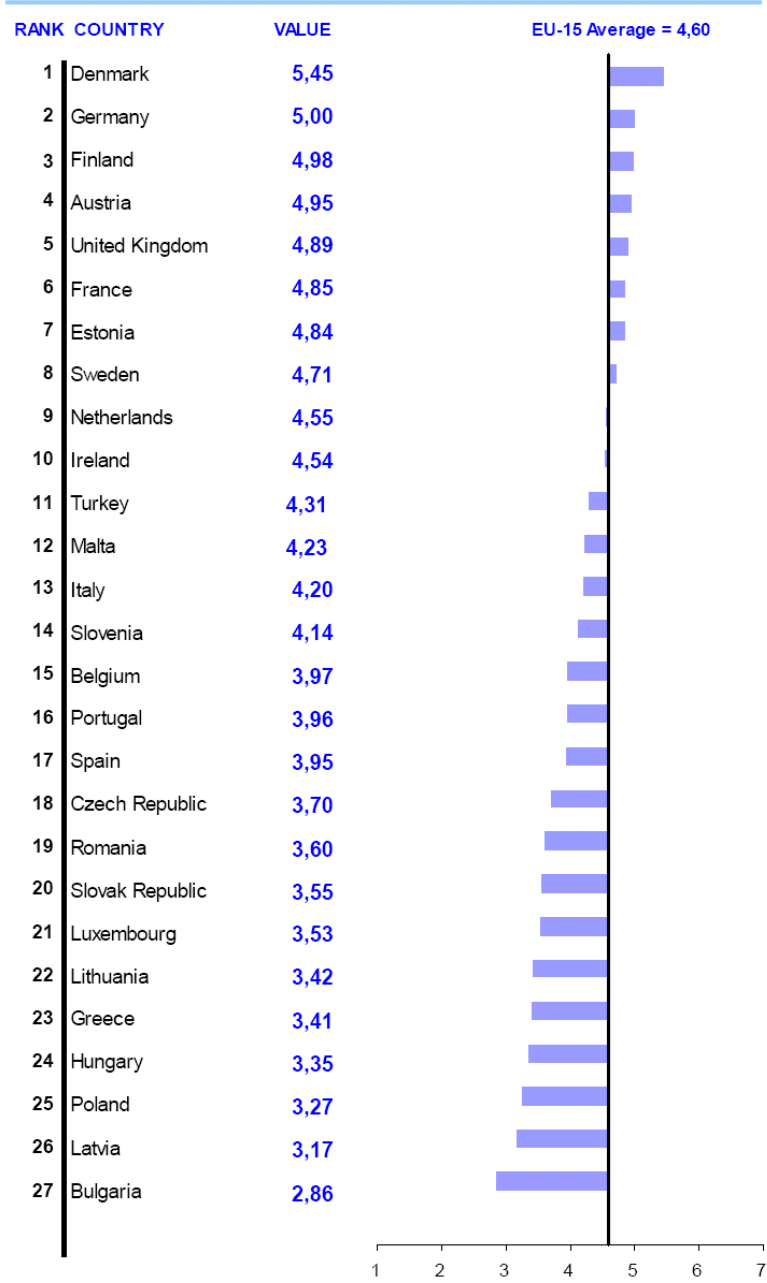

INSEAD'ın bu endeksler ışığında yaptığı çalışmaya göre³ Türkiye modern çevrimiçi kamu hizmetlerinin sunulmasında konusunda 27 ülke arasında 11'nci

² INSEAD, eEurope 2005: A Study of Aligment of The Member States and The Candidate Countries, 2004

sıradadır. Ancak, İnternet, genişbant kullanım oranı, dinamik iş ortamı gibi diğer endekslerde son sıralarda yer almaktadır.

Şekil 2: Modern Kamu Hizmetlerinin Sunumu Sıralaması

³ INSEAD, eEurope 2005: A Study of Aligment of The Member States and The Candidate Countries, 2004

3. LİZBON STRATEJİSİNİN 2005 YILI DEĞERLENDİRMESİ

22 Nisan 2004 tarihinde e-Avrupa'nın gelişimini ve üye ülkelerin Lizbon hedeflerine uyumunu tespit etmek üzere Romano Prodi ve Hollanda eski Başbakanı Mr. Wim Kok'un liderliğinde Lizbon stratejisinin uygulamadaki durumunu değerlendirmek üzere üst düzey grup kurulmuştur.⁴

"Üst Düzey Grup"a Mr. Wim Kok (Hollanda eski Başbakanı) başkanlık etmiştir. Grup; Lizbon Stratejisi'ne güncel uyarılar vermeye çalışmıştır. Üye ülkelere daha yakın bir biçimde çalışılarak, sorunların tespitinde ve kararların alınmasında daha etkili olunmaya çalışılmıştır.

Avrupa Komisyonu, Lizbon Stratejisi Üst Düzey Grup Başkanı olarak Wim Kok koordinasyonunda öngörülen süre içinde, Kasım 2004'te "Facing The Challenge: The Lisbon Strategy for Growth and Employment" raporu tamamlanmıştır.⁵ Bu raporda Lizbon hedeflerine ulaşmada AB'nin durumu ortaya konarak, i2010'un genel çerçevesi belirlenmiştir.

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, 2010 yılına geldiklerinde daha dinamik ve rekabete dayalı bir ekonomik gelişme hedeflemişlerdir. Çünkü ancak bu sayede, daha çok ve daha iyi iş imkânları oluşacak, daha geniş bir sosyal bütünleşme elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Lizbon Stratejisi, çok yönlü fakat her bir reformu birbirine bağlı bir stratejidir. Avrupa Birliği ve üye ülkeler Lizbon stratejisi gereklerini yerine getirmek için çok yavaş davranmışlardır. Stratejinin amaçlarına ulaşamadığı için, Lizbon Stratejisi önemi daha da artırmıştır. Kuzey Amerika ve Asya arasındaki fark günümüzde giderek büyümüş ve Avrupa hala yaşlı nüfus artışıyla uğraşmaktadır. Ancak stratejinin iyi uygulanması sonucunda, kaybedilen bu zaman telafi edilebilecektir.

Avrupa Birliği, 5 alanda projeleri hızlı bir şekilde uygulama kararı almıştır. Bu alanlar;

- Bilgi Toplumu,
- İç Pazar,
- İş İmkânları,
- İstihdam Pazarı

⁴ <http://europa.eu.int/rapid/>

⁵ http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/kok_report_en.pdf

- Çevresel Güçlenebilme.
biçiminde sıralanmaktadır.

Üye devletlerin her biri kendi ülkelerinde yukarıdaki başlıklarda yer alan projelerini geliştirmeye ve tamamlamaya çalışmışlardır. Ancak kapsamlı bir başarıdan söz etmek mümkün değildir. Lizbon stratejilerinin uygulaması yöntemi olarak öncelikle her üye devletin kendi ulusal politikasını geliştirmesi ve zamanla Avrupa geneline uyumlu hale getirmesi benimsenmiştir:

Avrupa Komisyonu her üye devletin başarısını ve başarısızlıklarını gösteren bir rapor hazırlamıştır. Raporla üye ülkelerin sorumluluklarını daha iyi bir şekilde yerine getirebilmeleri için yeni bir odaklanma oluşturmuştur. Bu odaklanma, politikalar arası tutarlılık ve uyumluluk, ulusal parlamentoların katılımıyla uygulama yöntemlerinin geliştirilmesi ve sosyal partnerler ile başarılar ve iletişim alanlarını içermektedir.

Üst Düzey grubu ise bütün bunların üzerine 5 öneride bulunmuştur.

- 1) Avrupa Konseyi, Lizbon Stratejisinin gelişmesi için öncülük edecektir.
- 2) Üye ülkeler, kendi vatandaşlarına iyi imkânlar sunmak için kendi ulusal programlarını hazırlayacaklar.
- 3) Avrupa Komisyonu bu gelişmeleri takip edecek, rapor hazırlayacak ve kendi politikalarına bağlı olacak şekilde destekleyecektir.
- 4) Avrupa Parlamentosu, performansının fark edilebilmesi için aktif bir rol oynayacaktır.
- 5) Avrupalı sosyal partnerler, kendi sorumluluklarını bilecek ve aktif bir şekilde Lizbon stratejisinin uygulanmasında rol oynayacak.

Sonuç olarak bu raporda Lizbon hedeflerine yeterince ulaşamadığı, birtakım iyi örneklerin ortaya çıkmasına karşın bunun istihdama ve ekonomik gelişmeye yansımadağı görülmüştür. Bunun sonucunda, Lizbon hedeflerine ulaşmak için istihdam artırıcı ve ekonomik gelişmeye odaklı yeni bir girişim başlatılması gereği ortaya konmuştur. Bu çerçevede AB Komisyonu tarafından "i2010 Gelişme ve İstihdam için Bir Avrupa Bilgi Toplumu Girişimi" çalışması hazırlanarak Haziran 2005'te hayata geçirilmiştir. i2010 ifadesindeki i bilgiyi, yenilikçilik ve ar-ge yatırımlarını (innovation) kapsamaktadır.

4. “i2010 – İSTİHDAM ve BÜYÜME İÇİN AVRUPA BİLGİ TOPLUMU” GİRİŞİMİ

Bilgi ve iletişim teknolojileri ekonomik gelişmenin ve istihdamın etkili bir itici gücü olarak görülmektedir. AB’de GSMH artışının dörtte biri ve verimliliğin yüzde 40’ının bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir.

i2010 bilgi toplumu ve medya politikalarına yönelik kapsamlı bir stratejidir. Bu çerçevede, ekonomik ve sosyal alanda düzenlemeler, ar-ge yatırımları, yenilikçilik ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimine ilişkin çeşitli politikalar önerilmektedir.

i2010 üç ana bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; Bilgi, Yenilikçilik ve Sosyal İçerme (bilgi ve iletişim teknolojinin sağladığı olanaklarla kamu hizmetlerinin vatandaşlara yakınlaştırması)’dir.

i2010 hedeflerini gerçekleştirmek için, 2 farklı programdan sağlanacaktır. 7’nci Araştırma Çerçeve Programı (7FP) ve Rekabetçilik ve Yenilikçilik Program (CIP)’lerinin her ikisinde de bilgi ve iletişim teknolojileri rekabetçiliğin ana unsuru olarak görülmektedir.

7ÇP’de yeni Bilgi Toplumu Teknolojileri (IST) programı için stratejik araştırma alanlarına aktarılacak kaynak yıllık 1,8 milyar Avro’dur. Bu kaynağın, mobil iletişim teknolojileri, gömülü sistemler, nanoteknoloji ve yüksek-kaliteli görsel içerik teknolojilerine yönelmesi öngörülmektedir. Bu alanlar IST programı bütçesinin yüzde 30’una karşılık gelmektedir. Rekabetçilik ve Yenilikçilik Program altında yer alan Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politikası Destek Programı için 802 milyon Avro kaynak ayrılmıştır. Fakat, bütçe daha onaylanmamıştır.

5. AB'deki GELİŞMELERE PARALEL TÜRKİYE'DE BİLGİ TOPLUMU SÜRECİ⁶

Türkiye'de Bilgi Toplumuna geçiş yönündeki çalışmaların başlangıcı olarak 1991 yılında Dünya Bankası tarafından hazırlanan “*Türkiye, Enformatik ve Ekonomik Modernizasyon: Bir Dünya Bankası Çalışması*” kabul edilmektedir. 1990'lar boyunca süren ekonomik krizler ve siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle Türkiye bu alanda gereken girişimleri zamanında başlatamamıştır. 1998 yılında başlatılan TUENA (Türkiye Ulusal Enformatik Ana Planı) ve KamuNET çalışmaları bilgi toplumuna geçişte atılan somut adımlar olarak nitelendirilmektedir. Ancak, bu dönemde, bilgi toplumuna yönelik çalışmalar Başbakanlık, TÜBİTAK, Ulaştırma Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı gibi çeşitli kurum ve kuruluşlarca farklı çatılar altında yürütülmüş, bu çok başlılık istenilen düzeyde sonuç alınmasına engel olmuştur. 1990'ların sonundan 2002'ye kadar geçen süreçte bilgi toplumuna yönelik ülkemizin en büyük eksikliği kurumsal yapının belirlenmemiş olmasıdır.

2002 yılında 57'nci Hükümet tarafından ortaya konan Acil Eylem Planı'nda, Kamu Yönetimi Reformu 22 no'lu “e-Dönüşüm Türkiye Projesi” eylemine yer verilmiş, sorumlu kuruluş olarak DPT Müsteşarlığı belirlenmiştir. 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile KamuNET, e-Türkiye vb. hususlarda başka kurumlara verilen yetkiler kaldırılarak, tüm bu çalışmaların bütüncül bir anlayışla Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümü vizyonunun hayata geçirilmesini hedefleyen e-Dönüşüm Türkiye projesi içinde değerlendirileceği belirtilmiştir. Bu genelge ile projenin genel çerçevesi belirlenerek projenin koordinasyonu için DPT Müsteşarlığında Bilgi Toplumuna Dairesi Başkanlığı kurulmuştur

Devlet Planlama Teşkilatının bilgi birikimi, kamu idari yapılanması içindeki merkezi konumu, uluslar arası kuruluşlarla işbirliğinin sağladığı global vizyon ve makro yaklaşım yeteneğinden güç alan Bilgi Toplumuna Dairesi; kamu ve özel sektör kuruluşları ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve deneyimlerinden de yararlanarak, Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşümü yönünde strateji ve politikaların

⁶ DPT Müsteşarlığı Bilgi Toplumuna Dairesi Başkanlığı, <http://www.bilgitoplumu.gov.tr>

belirlenmesinde ve ülkemizin bu politikalar doğrultusunda hedefine hızlı adımlarla ilerlemesinde koordinasyon görevi üstlenmiştir.⁷

E-Dönüşüm Türkiye Projesinin yürütülmesinde, projenin hayata geçirilmesi öncesinde yapılan çalışmalardan, bilgi birikiminden ve oluşumlardan yararlanma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde, daha önce ülkemizin e-Avrupa+ Girişimine taraf olmasını takiben başlatılan e-Türkiye Girişimi kapsamında oluşturulan çalışma grupları koordinatörleriyle 28 Mart 2003 tarihinden itibaren yapılan çalışmalar neticesinde, 2003–2004 yıllarını kapsayan Kısa Dönem Eylem Planı (KDEP) hazırlanmıştır. KDEP'in uygulanmasını takip eden 2005 yılı için de KDEP'in sonuçları da dikkate alınarak yeni bir eylem planı hazırlanmıştır.

E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı, 3 Aralık 2003 tarih ve 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile hayata geçirilmiştir. Söz konusu genelge ile Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sn. Doç. Dr. Abdüllatif ŞENER başkanlığında, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Ulaştırma Bakanı, DPT Müsteşarı ve Başbakan Baş Müşaviri ile oluşan e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu oluşturulmuştur. Gerekli katılımcılığın ve görüş alışverişinin sağlanması için, konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarının da İcra Kurulu toplantılarına katılabilmeleri öngörülmüştür. İcra Kurulu her ay düzenli olarak toplanmakta olup, Mart 2006 itibarıyla 17. toplantısını yapmıştır. İcra Kurulu toplantılarında esas itibarıyla ülkemizde bilgi toplumuna yönelik gelişmeler ve katılımcıların önerileri doğrultusunda e-Dönüşüm Türkiye Projesi ile ilgili diğer konular ele alınmıştır. İcra Kurulu bu dönemde aralarında e-Devlet Kapısı'nda bulunduğu toplam 11 karar almıştır.⁸

⁷ Ülkemizde bilgi toplumu ile ilgili uluslararası faaliyetleri DPT-Bilgi Toplumu Dairesi koordine etmektedir. Yurtiçi koordinasyon görevlerinin yanı sıra, AB Komisyonu (e-Avrupa Girişimi), OECD, Dünya Bankası ve Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi ile ilgili faaliyetler de bu birim tarafından yürütülmektedir. Lizbon Stratejisi çerçevesindeki tüm faaliyetler, e-Avrupa vb. veya onu tamamlayıcı nitelikteki AB programları da (İdareler Arasında Karşılıklı Bilgi Değişimi Programı: "IDA-Interchange of Data Between Administrations" ve Sayısal İçerik Programı: "e-Content") aynı birimce koordine edilmiştir. IDA Programı, 2005 yılında IDABC adıyla yeniden başlatılmış, Türkiye adı geçen programa 2006 yılı başı itibarıyla taraf olmuştur.

⁸ <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/ik.asp>

Bilgi Toplumu Stratejisi⁹

Türkiye'nin bilgi toplumuna ulaşması için gereken temel hedef ve politikaları ortaya koyan ve bu hedeflere ulaşmak için izlenmesi gereken yöntem ve araçlar ile gerekli olan kaynakları içeren "Bilgi Toplumu Stratejisinin Oluşturulması" eylemine 2005 Eylem Planında da yer verilmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından başlatılan danışmanlık hizmet alımı tamamlanarak, hazırlıkları başlatılan Bilgi Toplumu Strateji Belgesi, 2005 yılı sonunda oluşturulması hedeflenmiş, ancak yaşanan gecikmeler nedeniyle henüz uygulamaya geçilememiştir.

Strateji; bilgi ve iletişim teknolojileri, sosyal dönüşüm, iş ortamı ve girişimcilik, etkin kamu yönetimi konularını kapsamakta, ayrıca, kurumsal yapılanma ve yönetim modeli ile iletişim stratejisi de hazırlanmıştır. Strateji Belgesi, aynı zamanda e-devlet konusunda önceliklendirilmiş eylem planını da içermektedir.

⁹ DPT Müsteşarlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/btstrateji>

6. AB’de BİLGİ TOPLUMUNA İLİŞKİN PROGRAMLAR ve YAPILAR

6.1 AB 7’nci Çerçeve Programı (7ÇP)¹⁰

AB’de bilgi toplumu hedeflerine ulaşılmasını temin üzere uygulanan en önemli programdan birisi Çerçeve Programlarıdır. Çerçeve Programları Avrupa Komisyonu tarafından önerilmekte ve AB Konseyi tarafından benimsenerek Avrupa Parlamentosuna sunulmaktadır. Ön karar sürecinin ardından parlamento kararının sonrasında uygulamaya geçmektedir. Çerçeve Programları 1984 yılından beri uygulanmakta ve 5 yıllık bir dönemi içermektedir. Halen, 2001–2006 dönemini kapsayan 6’ncı Çerçeve Programı (6ÇP) uygulanmaktadır. Ülkemizin de taraf olduğu 6ÇP, 2006 yılı sonunda tamamlanacaktır.

6ÇP’ye Türkiye’nin Katılımına İlişkin Değerlendirmeler¹¹

Türkiye, 6.ÇP’ ye 29 Ekim 2002 tarihinde imzalanan Mutabakat Zaptının, Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak, 9 Ocak 2003 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanması üzerine o dönemdeki 12 AB aday ülkeyle aynı statüde Asosye Aday Ülke olarak katılmıştır. (Asosye aday ülke, Avrupa Birliği’ne üye olmamış fakat çerçeve programına katılan ve programdan aday ülkeler ile eşit ölçüde faydalanan ülkelerdir.) Ülkemizin 6ÇP’ye resmi katılımı programın başlamasından sonra, ilk ve en büyük proje teklifi çağrılarını açıldıktan sonra gerçekleşmiştir.

Ülkemizin 6ÇP’ye katılım sürecinin başında 290 milyon Avro olarak öngörülen katkı payı tutarı, diğer 12 Asosye Aday ülke için de geçerli 2003 ve 2004 yılı indirimlerinin yanı sıra, Dışişleri Bakanlığımızın AB Komisyonu nezdinde yaptığı girişimler sonucu 2005 ve 2006 yılları katkı paylarında indirimler elde edilmiş, katkı payımız aşağıya çekilmiştir. TÜBİTAK tarafından yapılan hesaplamada ülkemizin 6ÇP katkı payının 228–235 milyon Avro seviyesinde olacağı ve ulusal kaynaklarından karşılanacak miktarın 175–180 milyon Avro düzeyinde

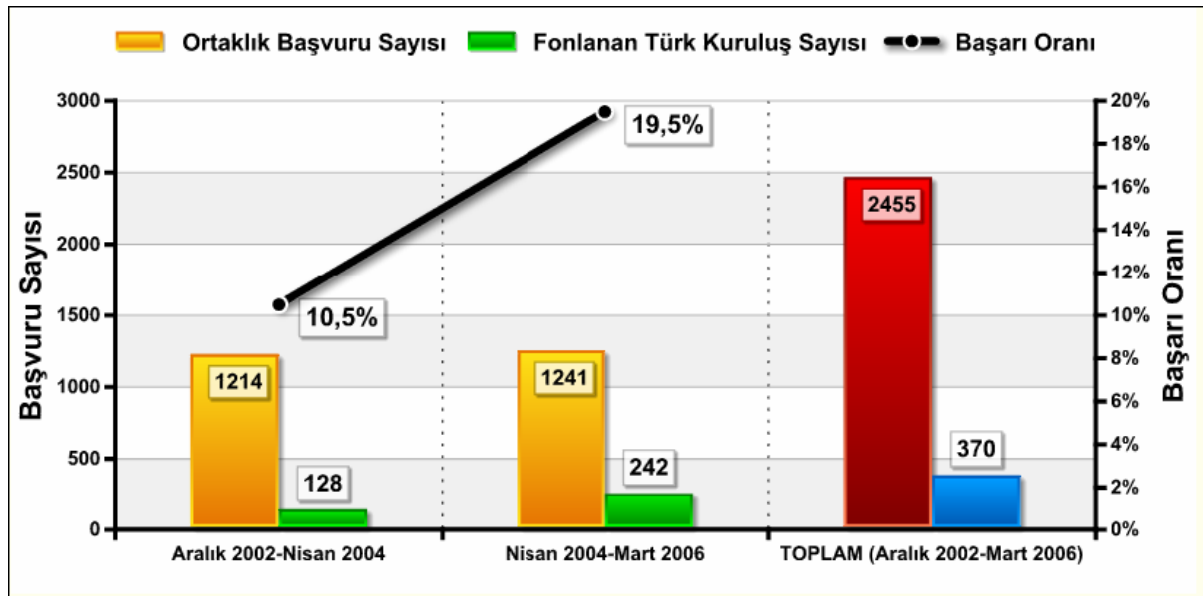
¹⁰ Avrupa Komisyonu CORDIS Programı, <http://cordis.europa.eu/fp7/>, son erişim tarihi: 22.05.2006

¹¹ TÜBİTAK, AB Çerçeve Programları ve Türkiye, 8 Mart 2006-Ankara

gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Türkiye, 6.ÇP için toplam 138,9 milyon € ödeme yapmış olup, bunun 99,4 milyon Avrosu milli bütçeden, geri kalanı ise AB hibelerinden karşılanmıştır. Katkı payı hesabında Avrupa Komisyonu, ülkelerin en güncel GSYİH verilerini esas almaktadır. Dolayısıyla hesaplama konu rakamlar değişebilmekte olup, dinamik bir hesaplama söz konusudur.

TÜBİTAK AB 6.ÇP Ulusal Koordinasyon Ofisinin 6 Mart 2006 tarihi itibarıyla derlediği verilere göre proje önerisi başvurusunda Türkiye'den toplam 2.455 katılımcı yer almış, bunlardan 370'inin yer aldığı proje grupları AB Komisyonu tarafından finanse edilmeye değer bulunmuştur. Bu veriler ışığında katılımcı bazında başarı oranımız yüzde 15 olarak gerçekleşmiştir. Başlangıçta yüzde 10,5 seviyesinde olan başarı oranı, son bir buçuk yıllık performans temel alındığında yüzde 19,5 civarındadır. Ülkemizden 44 proje ortağının katıldığı konsorsiyum projeleri ise AB Komisyonu tarafından başarılı bulunduğu halde, fon yetersizliği nedeniyle destek alamamıştır. Ülkemizin 6ÇP'deki başarı durumu aşağıda sunulmaktadır:

Şekil 3: Ülkemizin 6ÇP'deki Başarı Durumu

Tablo 1: Ülkelerin 6ÇP'ye Katılımlarının Nüfus ve Tam Zaman Eşdeğer (TZE) Araştırmacı Sayısı Temelinde Kıyaslanması

Ülke	(A) 6.ÇP Proje Tekliflerine Katılım ⁹	(B) TZE Araştırmacı Sayısı ¹⁰	(C) Nüfus ¹¹	(B)/(C)	(A)/(B)	1 Milyon Kişiye Düşen 6.ÇP Başvurusu
AB 25	177.139	2.047.499	459.488.400	%0,45	%8,65	386
Almanya	28.898	480.550	82.500.000	%0,58	%6,01	350
İspanya	15.692	151.487	43.038.000	%0,35	%10,36	365
Polonya	6.612	77.040	38.174.000	%0,20	%8,58	173
İsveç	6.901	72.190	9.011.000	%0,80	%9,56	766
Belçika	6.909	60.047	10.446.000	%0,57	%11,51	661
Finlandiya	4.094	57.196	5.237.000	%1,09	%7,16	782
Türkiye	2.020	28.964	71.607.500	%0,04	%6,97	28
Macaristan	3.682	23.311	10.006.000	%0,23	%15,80	368
Slovakya	1.560	13.353	5.431.000	%0,25	%11,68	287

6ÇP gibi büyük çaplı projelerin yer aldığı bir programdan ülkemizin katma değerini artırmak, elde edilen deneyimin ve bilgi birikiminin pazara sunulacak yeni ürüne dönüşebilmesi için sanayi kuruluşlarımızın katılımının artırılması önem arz etmektedir.

Kuruluşların 6.ÇP' ye katılım yüzdeleri incelendiğinde sanayi kuruluşlarının katılımı 5.ÇP' ye göre artmış olmakla birlikte sayı olarak halen düşük seviyededir.

7ÇP Genel Yapısı

7ÇP, öncekilerden farklı olarak 2007–2013 yılları arasında 7 yıllık bir dönemi kapsayacak şekilde önerilmiştir. Bu programın 1 Ocak 2007 tarihinde uygulamaya alınması öngörülmektedir. 7ÇP, Avrupa bilgi toplumu ve ekonomisinin yaratılmasında en önemli unsurlardan biri olarak görülen **Avrupa Araştırma Alanının** kurulmasını sağlayacak araç olarak ifade edilmektedir.

7'nci Çerçeve Programında, 6ÇP'deki Bilgi Toplumu Teknolojileri (BİT) tematik alanının adı **Bilgi ve İletişim Teknolojileri** olarak değiştirilmiş, fakat alana

ilişkin köklü değişiklikler yapılmamıştır. Bu alanda AB'nin ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılayabilecek düzeyde gelecekteki gelişmelere hakim olması amaçlanmıştır. Bu çerçevede yürütülecek çalışmalar, bilgi ve iletişim sahasında AB'nin bilimsel ve teknolojik düzeyini güçlendirmesi, BİT aracılığı ile yenilikçiliğin artırılması, bu alanda ortaya çıkacak yeniliklerin en hızlı şekilde iş dünyasına, endüstriye ve kamuya yansımaları sağlayacak şekilde adaptasyonu hedeflenmektedir.¹²

Lizbon Stratejinde, özellikle i2010 girişiminde önemi ve öncelikli bir alan olduğu daha net bir şekilde ortaya konan bilgi ve iletişim teknolojileri AB'nin geleceğini şekillendirecek en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir. i2010'da ortaya konan en somut hedef, 2010 yılı itibarıyla AB'de Ar-Ge'ye ayrılan kaynağın en az üçte birinin bilgi ve iletişim teknolojileri alanında olması hedefidir. OECD, 2002 verilerine göre, bu oran ABD'de yüzde 34, Japonya'da yüzde 38 ve AB'de yüzde 18'dir. AB'nin bu hedefi oldukça agresif bir hedef olarak değerlendirilmektedir.

7ÇP Avrupa araştırma altyapısına ilişkin belirlenen dört temel bileşene karşılık gelecek dört ana programdan oluşmaktadır. Bunlar;

- **İşbirliği** : Ulusal araştırma programları koordinasyonunda AB sathında ülkeler arasında araştırma işbirliklerinin kurulmasını temin etmek üzere tasarlanmış bir alandır.
- **Fikirler** : Mühendislik, sosyo-ekonomik ve beşeri bilimler de dahil olmak üzere, tüm bilimsel ve teknolojik alanlarda Avrupalı araştırmacıların dinamizmini, yaratıcılıklarını ve mükemmelliklerini artırmalarını amaçlamaktadır. Buradaki çalışmalar Avrupa Araştırma Konseyi tarafından izlenecektir.
- **Toplum (Bireylere Destek)** : Avrupa'daki araştırma ve teknoloji alanında yer alan insan kaynaklarının niteliksel ve niceliksel olarak artırılması Marie Curie eylemleri ile gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

¹² TÜBİTAK, Avrupa Birliği Yedinci Çerçeve Programı (2007-2013) Bilgi Notu, Mart, 2006, http://traccess.tubitak.gov.tr/fp6_yeni/

- **Kapasiteler/Altyapılar** : Avrupa bilgi toplumu ve ekonomisini oluşturan tüm bölgelerde araştırma potansiyeli, altyapısı ve bu altyapılardan sağlanacak faydanın artırılmasını amaçlamaktadır.

7ÇP’de alanlar itibarıyla önerilen toplam bütçeler aşağıdaki tablo sunulmaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi, toplam bütçedeki en büyük pay Bilgi ve İletişim Teknolojileri alanına aittir. Bu da bu alana ne kadar önem verildiğinin en büyük göstergesidir.

Tablo 2: 7ÇP’de Alanlar İtibarıyla Önerilen Toplam Bütçeler¹³ (Milyar Avro)

Ana Grup	Alt Alanlar	Bütçe	Toplam Bütçedeki Payı (%)
İşbirliği	Sağlık	6,0	12
	Biyoteknoloji, Gıda, Tarım	1,9	3.8
	Bilgi ve İletişim Teknolojileri	9,1	18.2
	Nanoteknoloji	3,5	7
	Enerji	2,2	4.4
	Çevre (İklim değişikliği dahil)	1,9	3.8
	Ulaştırma (Havacılık dahil)	4,1	8.2
	Sosyo-Ekonomik ve Beşeri Bilimler	0,6	1.2
	Güvenlik	2,9	5.8
	Uzay		
	Toplam	32,2	64.4
Fikirler	Avrupa Araştırma Konseyi	7,5	15
Bireylere Destek Programı	Marie Curie Faaliyetleri	4,6	9.2
Kapasiteler	Araştırma Altyapıları	1,9	3.8
	KOBİ’ler Yararına Araştırmalar	1,2	2.4
	Bilgi Bölgeleri	0,1	0.2
	Araştırma Potansiyeli	0,3	0.6
	Toplumda Bilim	0,3	0.6
	Uluslararası İşbirliği Faaliyetleri	0,2	0.4
	Toplam	4,0	8

¹³ TÜBİTAK, Avrupa Birliği Yedinci Çerçeve Programı (2007-2013) Bilgi Notu, Mart, 2006, http://traccess.tubitak.gov.tr/fp6_yeni/

Ortak Araştırma Merkezleri	1,7	3.4
Toplam 7ÇP Programı Bütçesi	50,0	100

7ÇP'nin Önceki Çerçeve Programlardan Ayıran Temel Özellikleri

7ÇP'nin öncekilerden ayıran temel özelliklerinin başında bu program için ortaya konan ana niyetin “öncekilerden içerik, organizasyon, uygulama ve yönetim araçlarıyla birlikte i2010 ile tekrar başlatılan Lizbon Stratejisi hedeflerine katkı sağlayacak somut adımları” içermesidir. Bu çerçevede;

- Araştırma alanında araçlardan çok temalara önem verilmesi,
- İşlemlerin(bürokrasi) azami düzeyde basitleştirilmesi,
- Araştırmaların, kurulacak *Teknoloji Platformları* ve *Birleşik Teknoloji Girişimleri (Joint Technology Initiatives)* ile Avrupa endüstrisinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde odaklanmalarının sağlanması,
- Avrupa Bilimini en iyi şekilde finanse edecek şekilde bir *Avrupa Araştırma Konseyi* kurulması,
- Belirlenen dört program içinde uluslararası işbirliğinin entegre edilmesi,
- *Bilgi Bölgelerinin* geliştirilmesi,
- Araştırmalarda özel kesim yatırımlarını teşvik edecek şekilde bir *Risk-Paylaşımı Finansman Modeli* kurulması öngörülmektedir.

6.2. Rekabetçilik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı (CIP)

7ÇP ile birlikte Lizbon hedeflerini gerçekleştirmek üzere uygulanacak diğer program, Rekabetçilik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı (Competitiveness and Innovation Framework Programme - CIP) dır. Programın ana hedefi 2007–2013 döneminde AB’de rekabetçiliğin ve yenilikçiliğin geliştirilmesidir. AB Komisyonunun CIP’yi geliştirmesinin temel nedenleri;

- AB’de girişimcilik kültürünün görece olarak yetersiz olması,
- AB’nin diğer gelişmiş ekonomilerle karşılaştırıldığında bilgi ve iletişim teknolojilerine yapılan yatırım konusunda geri kalması,

- AB'nin eko-teknolojiler (ekolojinin korunmasına destek olan teknolojiler) konusunda lider olması,
- Bilgi tabanlı bir ekonominin tesis edilmesine yenilikçiliğin gerek şart olmasıdır.

CIP, rekabetçiliği ve yenilikçiliği destekleyen bir çerçeve program olarak tasarlanmıştır. AB üye ve diğer katılımcı ülkeler, programın sürekliliği ve başarısı için üzerlerine düşen görevi yerine getirecektir. CIP çerçeve program içinde yer alan programlar;

- 1) *Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı*: Bu program öncelikli olarak, endüstriyel rekabet gücünü artırmak üzere tasarlanmış Endüstriyel Rekabetçilik (Industrial Competitiveness), KOBİ'lere yönelik geliştirilmiş ve uygulamada olan Çok yıllık KOBİ (Multiannual Programme - MAP) programı ve çevrenin korunmasına ilişkin LIFE programlarını kapsamaktadır. CIP aynı zamanda önceki çerçeve programlarda test edilmiş ve başarılı olmuş yenilikçiliğe ilişkin aktivitelerin geliştirilmesini de amaçlamaktadır. CIP vasıtasıyla yenilikçilikle ilgili çalışmaların ve şartların geliştirilmesi için gereken destek ve kaynak tek noktadan sağlanmış olacaktır. Bunun sonucunda, yenilikçi firmaların desteklenmesi, kümelerin geliştirilmesi, KOBİ'lerin finansman ve diğer kaynaklara erişimlerini güçlendirecek bir ortam yaratılması ile bunlara ilişkin mevzuat hükümlerinin girişimci ve yenilikçi firmalar lehine kolaylaştırılması ve bürokrasinin azaltılması hedeflenmektedir.
- 2) *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Destek Programı*: Bu programın amacı, daha önce uygulamada olan eTEN, MODINIS ve e-Content gibi programların Lizbon hedeflerini gerçekleştirmek üzere hayata geçirilen i2010 stratejisine uyumlu şekilde bütünleştirilmesidir.
- 3) *Akıllı Enerji Avrupa Programı*: Bu program, çevreye duyarlı yenilenebilir enerji kaynakları ile enerji kullanımında etkinliği ve enerji düzenleyici çerçevesini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Mevcut enerji kaynaklarındaki tüketimin azaltılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ve sürdürülebilir bir enerji politikasının uygulanması program kapsamında değerlendirilen hususlardandır.

CIP altında finansal olarak desteklenecek 5 temel politika alanı belirlenmiştir.

1. Girişimcilik ve Endüstri; Aktiviteler: Rekabetçilik, Endüstriyel Politika, Yenilikçilik ve Girişimcilik
2. Ekonomik ve Finansal İşler; Aktiviteler: Operasyonlar ve Finansman Araçları
3. Bilgi Toplumu ve Medya; Aktiviteler: Lizbon Ajandası, i2010, e-Avrupa
4. Çevre; Aktiviteler: Çevrenin korunmasına yönelik programlar ve projeler
5. Enerji ve Ulaştırma; Aktiviteler: “Akıllı Enerji Avrupa Programı”

2007–2013 dönemini kapsayan program çerçevesinde kullanılması öngörülen toplam kaynak 4,213 milyar Avro’dur. Bu tutarın 3,926 milyar Avro’su operasyonel, 286 milyon Avrosu ise idari işler için ayrılmıştır.

6.3. Kurumsal Yapılar

AB’nin bilgi toplumu aktiviteleri ile ilgili iki genel müdürlüğü bulunmaktadır.

Bilgi Toplumu Genel Müdürlüğü (Information Society and Media DG)¹⁴

Başta Lizbon Stratejisi olmak üzere AB’nin bilgi toplumuna ilişkin politika ve çalışmaların izlendiği, değerlendirildiği ve koordine edildiği yapıdır. Organizasyon Şeması aşağıda sunulmaktadır.

Türkiye’nin katılımında bulunduğu programlar için katılım sağlayan kurum organizasyon şeması üzerinde belirtilmiştir.

¹⁴ Avrupa Komisyonu Bilgi Toplumu ve Medya Gn. Md., http://www.eu.int/comm/dgs/information_society

**Bilgi Toplumu ve Medya Gn. Md.
(Information Society and Media DG)**

**Directorate C:
Lizbon Stratejisi ve
Bilgi Toplumu
Politikaları**

**Directorate E:
İçerik**

**Directorate H:
Vatandaşlar ve İş
Dünyası için BİT**

**Lizbon Stratejisi ve
e-Avrupa**

e-Avrupa Danışma Grubu

**Birinci Birim (1st Chamber)
(DPT)**

**e-Devlet
(DPT)**

**Genişbant
(DPT)**

**Değerlendirme ve
İzleme**

**Ölçütler(Benchmarking)
(TÜİK-DPT)**

**e-İçerik ve Güvenli
internet**

e-İçerik (DPT)

**eTEN
(Katılım sağlanmamıştır)**

e-Devlet

MODINIS Programı

İşletmeler ve Endüstri Genel Müdürlüğü (Enterprise and Industry DG)¹⁵

AB'nin başta KOBİ'ler olmak üzere girişimcilere yönelik politika ve çalışmalarının izlendiği, değerlendirildiği ve koordine edildiği yapıdır. Bilgi toplumu faaliyetlerini destekleyici nitelikteki IDABC programını yürütmektedir. Organizasyon Şeması aşağıda yer almaktadır.

Türkiye'nin AB'nin Bilgi Toplumu Faaliyetlerine Katılım Alanları

E-Avrupa 2005'in uygulanmasına ilişkin AB Konsey Kararının yayınlanmasının ardından başkanlığını AB Komisyonunun (Bilgi Toplumu Genel Müdürlüğü) yaptığı üye, geçiş ve aday ülkeler ile tüketici grupları ve özel sektör temsilcilerinden oluşan "e-Avrupa Yönlendirme Komitesi" kurulmuştur. Bu komitenin ismi daha sonradan "Danışma Grubu" olarak değiştirilmiş ve bu gruba AB'nin bir diğer programı MODINIS'ten finansman sağlanmıştır.

E-Avrupa Danışma Grubu ve Alt Çalışma Grupları (*Bilgi Toplumu ve Medya Gn. Md. – Directorate C: Lizbon Stratejisi ve Bilgi Toplumu Politikaları*)

E-Avrupa Danışma Grubu üye devletler, geçiş ve aday ülkelerin üst düzey temsilcilerinden oluşmuştur. Eylem Planı'nın iyi uygulanabilmesi için paydaşlarla çalışmaya önem verildiğinden, komite altında iki birim (chamber) oluşturulmuştur.

¹⁵ Avrupa Komisyonu Girişimcilik ve Endüstri Gn. Md. , http://ec.europa.eu/enterprise/index_en.htm

Birinci Birim (1st Chamber)

Birinci birim, AB düzeyinde bilgi toplumu politikalarının tartışıldığı bir platformdur. Bilgi Toplumu Genel Müdürlüğünün politika belirleme faaliyetlerine paralel gündemle çalışmaktadır. Üyeleri Genel Müdür düzeyinde bir ülke temsilcisi ile bir yedek temsilciden oluşan bu birimin çalışmalarında Türkiye'yi DPT Müsteşarı temsil etmektedir.

İkinci Birim (2nd Chamber)

Akademik çevre, tüketici grupları, diğer sosyal taraflar ve özel sektörden kendi tecrübe ve bilgi birikimine dayalı olarak seçilen 40 üyeden oluşmaktadır. E-Avrupa 2005 Eylem Planına ilişkin teknik hususlarda uzun dönemli fırsat ve perspektifler üzerinde çalışarak birinci birime rapor sunmaktadır. Ancak, 2010 sürecinde daha farklı ve etkin bir rol üstlenmesi beklenmektedir. Bu gruba Türkiye'den aday gösterilmiş ancak kabul edilmemiştir.

Alt Çalışma Grupları

i) e-Devlet : E-Devlet alt grubunun amacı, AB düzeyinde e-Devletin geliştirilmesi ve kamu kurumlarının vatandaş ve iş dünyasına elektronik hizmetler aracılığı ile daha yaklaştırılmasıdır.

ii) Genişbant : E-Avrupa 2005'te yer alan yaygın ve ekonomik genişbant erişimi ile bilgi toplumu potansiyelinin gerçekleştirilebilmesi temel hedefine yönelik çalışmalar yapmaktadır.

iii) Benchmarking(Ölçütler): e-Avrupa 2005 için bilgi toplumu ölçütlerinin belirlenmesi ve bu ölçütlere uygun şekilde bilgilerin toplanması bu grubun çalışmaları kapsamındadır. Bu bilgiler Türkiye de dahil olmak üzere üye ülkelerin ulusal istatistik kurumları tarafından eşzamanlı olarak 2004 yılında toplanmıştır.

e-İçerik (e-Content) Programı (*Bilgi Toplumu ve Medya Gn. Md. – Directorate E: İçerik*)

Bu grup e-Avrupa hedefleri kapsamında çok dilli elektronik içeriğin artırılması ve yaygınlaştırılması hedeflerine yönelik olarak çalışmaktadır.

IDABC Programı (Inter Exchange Data Between Administration, Business and Citizen - İdareler Arası Bilgi Değişimi Programı, İř Dñnyası ve Vatandaşlar)
(*Enterprise and Industry DG - İşletmeler ve Endñstri Gn. Md.*)

İdareler arası Bilgi Değişimi programı 1995 yılında, kamu idareleri arasında etkin elektronik bilgi paylaşımını öne çıkarmak ve bu sayede topluluk politikalarının uygulanabilmesini sağlamak üzere başlatılmıştır. Program, İnternet ve İnternet'le ilişkili ürün ve hizmetlerin sunduğu avantajlardan yararlanmak doğrultusunda yeniden şekillendirilmiş ve kapsamı teknik konularla sınırlı tutulmayıp yasal, organizasyonel, kültürel ve iş hususlarını içerecek şekilde genişlemiştir. İDA Programı, 2005 yılından sonra IDABC (Business and Citizen) adını alarak olarak, iş alemi ve vatandaşlara sunulan hizmet alanlarını da kapsamaktadır. Ülkemiz Mart 2006'dan itibaren IDABC' ye taraf olmuştur. Ulusal koordinasyon DPT Bilgi Toplumu Dairesi tarafından yürütölmektedir.

7. AB MÜZAKERE SÜRECİNDE BİLGİ TOPLUMUNA İLİŞKİN DİREKTİFLER

Müzakere sürecinde AB, Bilgi Toplumu ve Medya alanında 4 temel direktif uygulanmasına karar verilmiştir. Bu direktifler kendi aralarında alt direktiflere ayrılmıştır. Bu 4 temel direktifler; görsel-işitsel politika, elektronik iletişim, i2010, ve bilgi toplumu servisi'dir.

1) Görsel--İşitsel Politika

Bu politikadaki ana amaçlar, uygulanan şartların Avrupa sanayisindeki rekabetçi ortama uygunluğunu garanti etmek, bu alanda kültürel çeşitliliği sağlamak ve "sınır talimatı olmadan televizyon" dur. Bu amaçlara bağlı kalarak 5 tane karar alınmıştır. Bunlar;

- a) Öğretmenlere uygulamalı olarak eğitim programı verilmelidir.
- b) Avrupa görsel-işitsel ve bilgi servisini rekabetçi bir ortamda geliştirmek için; ulusal yapı daha rekabetçi ve etkili bir seviyeye çıkarılmalıdır.
- c) Görsel-işitsel çalışmaların gelişimine, dağıtımına ve yükselmesine teşvik verilmelidir.
- d) Yorumlayıcı iletişim komisyonu, televizyon reklâmcılığının belirli konuları (sınır talimatı olmadan) hakkında çalışma yapmalıdır.
- e) Avrupa parlamentosu'na ve konseye, film kalıtımı ve diğer rekabetçi aktiviteler hakkında bilgi verilmelidir.

2) Elektronik İletişim

Bu başlık altında toplam 12 alan ile ilgili çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Bu alanlar;

- a) Çerçeve direktifi
- b) İlgili piyasalar ve piyasa analizleri
- c) Erişim direktifi
- d) İzin direktifi
- e) Evrensel servis direktifi
- f) Elektronik iletişim ve gizlilik direktifleri
- g) Radyo spektrum kararı
- h) İnternet alan adları
- i) ENISA
- j) Güvenli İnternet kullanımı
- k) E-İçerik +
- l) E-ten

3) i2010

Komisyon'dan; konseye, Avrupa Parlamentosu'na, Avrupa Ekonomik ve Sosyal komiteye ve bölge komitelerine iletişimi sağlamak için Avrupa Bilgi

Servisi'nin gelişimi için i2010 çalışmalarına başlanmıştır. Avrupa'nın performansı için Bilişim Teknoloji kullanımının artırılmasının ve büyümeyi sağlamak için rekabete uygun bir oluşturulmasının gerekli olduğu düşünülmüştür.

4) Bilgi Toplumu Servisi

Bu temel direktifi yerine getirebilmek için 5 tane alt direktif uygulaması karara alınmıştır. Bunlar;

- a) Şartlı erişim
- b) E-Ticaret
- c) E-İmza direktifi
- d) IDABC
- e) Bildiri direktifi

Bütün bu direktifler; AB, Lizbon Stratejisi ve e-Avrupa i2010 girişimlerinin bir parçası olarak, birçok ülke ve kurumu bir araya getiren projeleri oluşturmaktadır. Avrupa'nın 21. yüzyılda araştırmada ve geliştirmede, dünyada lider konumda olması ana hedefdir.

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bütün bu yapılan girişimler, Bilgi Toplumu'nun iletişim ve bilişim devrimin en somut örneği olduğunun görüntüsüdür. Bilgi Toplumu'nda, bilgi teknolojileri ile sosyal değişme arasındaki ilişkiler ve ortaya çıkan değişmeler, iki noktada özetlenebilir. Öncelikle, bilgi teknolojilerindeki gelişim, sosyal yapıyı çok hızlı bir şekilde değişim sürecine sokmuştur. İkinci olarak da, sosyal değişimin hızlı olması, bireysel ve toplumsal hayatın birbirinden ayrılmasına neden olmuştur. Bu nedenleri göz önüne alırsak, Bilgi Toplumu'na geçiş ile ortaya toplumsal alanda güven vermeyen sonuçlar çıkmıştır. Bilgi Toplumu'nun bireyler ve toplumlar için kuşkusuz çok önemli ve faydalı yararları olmuştur ve olacaktır. Ancak bu değişimin eşit ölçüde yarar sağlamadığı da kesindir. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerin sorunları daha da artmıştır. Bir yandan sanayileşme sürecini tamamlayamamanın sıkıntısını yaşarken, diğer yandan da teknolojik uyumsuzluğun sıkıntısı içine girmişlerdir.

Sonuç olarak, yukarıda bahsedilen e-Avrupa ve e-Avrupa+ girişimleri ortak bir noktada birleşmektedir. Bu nokta da; bilginin en yeni teknolojilerle herkes tarafından faydalı bir şekilde paylaşılması ve ortak bir bilgi ağı oluşturmaktır. Çünkü, Thomas A.

Stewart'ın da dediği gibi, "İçinde yaşadığımız yeni çağda, zenginlik bilginin ürünüdür. Bilgi, ekonominin başlıca hammaddeleri ve en önemli ürünleri haline gelmiş bulunuyor. Günümüzde zenginlik yaratmak için gerek duyulan sermaye varlıkları arazi, bedensel emek, imalat aletleri ve fabrikalar değildir. Bunları yerini bilgi almış durumdadır."

Bilgi toplumu, bilginin ve bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesiyle şekillenen ve ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanları kısa zamanda etkisi altına almıştır, Bilgi toplumundaki gelişmeler, insanın verimliliğinin artmasına, ekonomik gelişme düzeyinin artmasına, ayrıca bilimde ve teknolojiye yeni gelişmelerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Daha çok gelişmiş ülkelerin ulaştığı olduğu bir aşama olan bilgi toplumu, gelişmekte olan ülkelerin de kalkınmaları ve globalleşme sürecine uyum sağlamaları için gereken bir aşama olmuştur.

KAYNAKÇA

- 1) Avrupa Komisyonu, A pocketbook of enterprise policy indicators 2003 edition: How member states and candidate countries rank in the 2003 enterprise policy scoreboard, Avrupa Komisyonu, 2004, <http://europa.eu.int>
- 2) INSEAD, eEurope 2005: A Study of Aligment of The Member States and The Candidate Countries, 2004
- 3) <http://europa.eu.int>
- 4) http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/kok_report_en.pdf
- 5) DPT Müsteşarlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı
- 6) Avrupa Komisyonu CORDIS Programı, <http://cordis.europa.eu/fp7/>, son erişim tarihi: 22.05.2006
- 7) TÜBİTAK, AB Çerçeve Programları ve Türkiye, 8 Mart 2006-Ankara
- 8) TÜBİTAK, Avrupa Birliği Yedinci Çerçeve Programı (2007-2013) Bilgi Notu, Mart, 2006, http://traccess.tubitak.gov.tr/fp6_yeni/
- 9) Avrupa Komisyonu Bilgi Toplumu ve Medya Gn. Md., http://www.eu.int/comm/dgs/information_society
- 10) Avrupa Komisyonu Girişimcilik ve Endüstri Gn. Md. , http://ec.europa.eu/enterprise/index_en.htm